

“Aanpak waterschaarste en KRW hand in hand in Catalonië”

De implementatie van de Kaderrichtlijn Water vindt in Europa plaats tegen de achtergrond van een grote verscheidenheid aan decors. In Nederland speelt bijvoorbeeld de angst voor natte voeten door de stijgende zeespiegel, in combinatie met de grote massa's smeltwater die de rivieren naar onze delta aanvoeren, een bepalende rol. Meer naar het zuiden, zoals in Catalonië, is de situatie heel anders: hier kampen de waterbeheerders met een grote schaarste aan water. Ondanks de onwillige politiek en een systeem waarin de landbouw als grootste waterverbruiker niets bijdraagt aan de kosten van het waterbeheer, moet ook hier draagvlak voor op de KRW gebaseerd ecologisch herstel van de rivieren worden gevonden. Antoni Munné i Torras van de Catalaanse 'Rijkswaterstaat' legt uit hoe in deze 'moeilijke' regio resultaten worden geboekt.

Spanje kampt met de grootste droogte sinds 60 jaar. Ondanks de vele regen van de afgelopen weken zitten de drinkwaterreservoirs nog maar op één vierde van de normale capaciteit in deze periode van het jaar. Net voor de zomer begint, leidde dit al tot alarmerende situaties in Barcelona, dat een miljoen kubieke meter drinkwater per dag verbruikt. De regionale overheid probeerde de problematiek het hoofd te bieden door water met drinkwaterschepen aan te voeren vanuit Tarragona (Ebro) en Frankrijk (Rhône). Om het verbruik te beperken, zijn de fontein in Barcelona maanden geleden uitgezet, staan zwembaden vaak leeg en worden de straten niet meer schoongemaakt met water. In deze consternatie worden ook de KRW-plannen gemaakt. Een lastige combinatie, want wat weegt zwaarder? Voldoende drinkwater of de ecologische kwaliteit van de rivieren? Kan dit ook gelijk opgaan? Antoni Munné i Torras is als KRW-coördinator voor Catalonië verantwoordelijk voor de implementatie van de KRW. Hij werkt bij La Agència Catalana del Agua (Catalaanse wateragentschap) in Barcelona. Deze organisatie verzorgt het waterbeheer in Catalonië.

Hoe wordt de KRW in Catalonië geïmplementeerd terwijl er tegelijkertijd grote droogteproblemen zijn, of gaat dit goed samen?

“De bevolking en het bedrijfsleven zijn zich duidelijk bewust geworden van het belang van gezonde rivieren. Rivieren die ecologisch op orde zijn, leveren immers ook schoon water voor mens en dier. Deze gedachte heeft de laatste jaren in Spanje aan kracht gewonnen. Het uitkomen van het nationaal waterplan (Plan Hidrológico Nacional de España) in 2001 zorgde voor een belangrijke kentering. Dit plan ging vooral nog uit van technische maatregelen en het verder

benutten van het water van de rivier de Ebro voor irrigatie in Zuid-Spanje. Het plan leidde tot grote maatschappelijk onrust en politieke spanningen tussen de regio's. Sindsdien is water en waterbesparing maatschappelijk en politiek een belangrijk thema.”

“De belangen staan soms nogal scherp tegenover elkaar. Scherper dan in situaties wanneer er in elk geval voldoende water is, zoals in Nederland. Maar over het algemeen is het duidelijk dat we op de middellange termijn naar een gezond watersysteem toe moeten, maar dit kan niet altijd en overal op korte termijn.”

Antoni Munné i Torras

Heeft de open planprocedure van de KRW hierbij geholpen? Hoe hebben jullie dit aangepakt?

“Het is belangrijk de problemen voor te leggen aan de bevolking en draagvlak voor de maatregelen te ontwikkelen. Catalonië telt 16 regio's waarin wij een gebiedsproces met de streek hebben opgestart. Per regio zijn diverse sessies met mensen uit het gebied georganiseerd die over het algemeen succesvol zijn verlopen. Ze werden goed bezocht en er was een open discussie over de problemen en de te nemen maatregelen. Het blijft echter van belang om de communicatie goed te verzorgen en draagvlak onder de bevolking te houden voor de maatregelen. Uiteindelijk weet maar een handjevol mensen wat er speelt.”

Hoe gaat Catalonië dit de komende jaren aanpakken?

“Een procesmatig probleem is dat 70 procent van de problemen buiten de directe bevoegdheid van het Catalaanse wateragentschap ligt. Een groot deel ligt bij het wateragentschap van de Ebro en de gemeenten. Samenwerking met andere partijen is dus echt een noodzaak. We kiezen voor een aantal mogelijke oplossingen om de problemen integraal aan te pakken. Ten eerste krijgen alle rivieren in het kader van de KRW een wettelijke minimale ecologische afvoer. Deze afvoer kan per rivier verschillen

Catalonië heeft een zeer grote biodiversiteit dankzij de vele klimatologische overgangen van de Pyreneeën naar het laagland en van de Middellandse Zee naar het binnenland. In deze regio komen veel verschillende ecotopen voor op een klein oppervlak. De ecologische problemen die er spelen, zijn niet de minste:

- droogte

De watervraag van landbouw, industrie en het toerisme blijft stijgen en de droge periodes zijn de laatste jaren duidelijk extremer dan daarvoor. Veel stuwmeren braken onlangs dan ook historische laagterecords. Oude kerkjes kwamen onder water vandaan. Daarbij is het aantal bosbranden de laatste jaren explosief gestegen;

- versnippering

Door de vele stuwdammen en dammen in de rivieren functioneren die niet meer naar behoren. De dammen zijn in het verleden aangelegd om de waterkracht te benutten voor de textielindustrie. Nu zijn het kleine elektriciteitscentrales of ze hebben geen functie meer. In de Llobregat bijvoorbeeld, één van de belangrijkste rivieren van Catalonië, ligt in sommige trajecten om de 700 meter een dam;

- slechte waterkwaliteit

In de bergen is de waterkwaliteit over het algemeen nog goed, maar benedenstrooms neemt de hoeveelheid nutriënten en bestrijdingsmiddelen steeds verder toe, met name afkomstig uit de landbouw. Hier en daar is de waterkwaliteit zo slecht dat giftige blauwalgen in de rivieren en meren ontstaan;

- overstroming

Als het regent in Catalonië, dan regent het vaak erg hard. De kans op overstroming is dan groot. Zeker in de benedenstroomse gebieden verslechteren drijfvuil en riooloverstorten de waterkwaliteit.

In het bovenstroomse gedeelte van de Llobregat ligt gemiddeld om de 700 meter een dam zoals deze. Dit zorgt voor ecologische versnippering. Deze dammen zijn gebouwd om de waterkracht te benutten voor de textielindustrie in dit gebied. Inmiddels is de textielindustrie vergane glorie.

maar deze moet het ecologisch goed functioneren van de rivier garanderen. In het waterverdelingsvraagstuk is ecologie dus een belangrijke voorwaarde geworden. Als tweede wordt de inrichting van de rivieren verbeterd. Vervuilde locaties worden aangepakt, oevers worden meer natuurlijk ingericht. Dammen worden verwijderd en, waar dit niet mogelijk is, voorzien van een vispassage. Verder worden om de waterkwaliteit te verbeteren, nieuwe rwi's aangelegd en bestaande installaties geoptimaliseerd. Als derde proberen we de groeiende watervraag te beperken door hergebruik van water te stimuleren. Ook wordt een ontziltingsinstallatie gebouwd, Europa's grootste zelfs, voor de drinkwatervoorziening van Barcelona. Zodoende wordt de druk op de watervoorraad beperkt. Nu gaat nog de helft van al het water van de rivier de Ter als drinkwater naar Barcelona.

Door de nieuwe installatie ontstaat meer ruimte om de ecologische minimale afvoer te garanderen."

Wie gaat dit allemaal betalen?

"Het huidige kostensysteem is toe aan herziening. Het drinkwater en de waterzuivering zijn heel goedkoop in Spanje. De kosten worden verrekend in het drinkwater. De prijs van een kubieke meter drinkwater is één euro. Hiervan gaat 70 procent naar de drinkwatervoorziening en 30 procent naar de overige waterinfrastructuur. Agrariërs hoeven vooralsnog niet te betalen voor de watervoorziening en de inrichting, terwijl zij wel 80 procent van het beschikbare water gebruiken. Waterschapsbelasting voor grondeigenaren bestaat hier niet. Over het algemeen is de bereidheid om meer te betalen gering, omdat het gebruik van water als een recht wordt gezien."

"De kosten worden daarom momenteel niet reëel verdeeld. Er moet dan ook een nieuw kostenverdelingsstelsel komen waarin de gebruiker evenredig betaalt naar verbruik. Daarmee ontstaat ook een meer natuurlijke noodzaak om zuinig om te gaan met water. De politiek is zich hier van bewust, maar onpopulaire beslissingen worden niet graag genomen. Toch kan de huidige situatie ook niet oneindig doorgaan, want het Catalaanse wateragentschap leent momenteel geld om de maatregelen te kunnen bekostigen."

Wat is de meerwaarde van de KRW in Catalonië en Spanje?

"De meerwaarde van de Europese KRW vind ik zeer groot. Het waterkwaliteitsbeheer is in een stroomversnelling gekomen. De artikel 5-rapportage, waarin de ecologische situatie is vastgelegd, vind ik een belangrijke mijlpaal die een goede en gedragen basis voor toekomstige ontwikkelingen biedt. De waterproblematiek wordt nu veel integraler opgepakt dan pakweg tien jaar geleden. Het droogte-, overstromings- en kwaliteitsvraagstuk wordt in één integraal proces bekeken. De ambities zijn aanzienlijk te noemen. In tegenstelling tot in Nederland zijn de meeste waterlichamen aangewezen als natuurlijk. Slechts vijf procent is aangewezen als 'highly modified of artificial'." "De Catalaanse aanpak is een voorbeeld voor de rest van Spanje. Catalonië had ook een voorsprong, omdat er veel ervaring was met waterkwaliteitsbeheer in relatie tot industrie, lozingen en vergunningen. Over heel Spanje gezien bestaat een kennisachterstand rondom waterkwaliteit. Waterkwaliteit stond in zijn algemeenheid op de laatste plaats bij beheerders, terwijl het nu duidelijk aan belang heeft gewonnen."

Zie je nog valkuilen die voor de toekomst om aandacht vragen?

"De toenemende hoeveelheid nitraat in het grondwater vormt een probleem waarvoor niet direct een panklare oplossing bestaat. Het grondwater zal de komende decennia nog te nitraatrijk blijven, al zoeken we naar duurzame oplossingen. Verder blijft het politieke klimaat en de relatie met andere regio's over het water problematisch. Het thema om water van de Ebro te gebruiken voor irrigatie in het zuiden blijft gevoelig, omdat het water ook in Catalonië hard nodig is. Het beste wat er kan gebeuren is dat het flink gaat regenen, zodat er in elk geval genoeg water te verdelen is."

Herman Wanningen (Wanningen Water Consult)

Jeroen van Herk (LINKit consult)